

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА «ПАНТОМІМА»

*Крюкова Лариса Микитівна,
керівник гуртка пантоміми
Центру позашкільної роботи Святошинського району*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Пантоміма — це вид сценічного мистецтва, де головним засобом виразності є рухома сценічна дія актора (міміка, жестикуляція, пересування у просторі, взаємодія з партнером та оточенням тощо), емоційно та свідомо насичена, яка виявляє ставлення виконавця до навколишнього світу.

Сьогодні пантоміма знаходить своє застосування не лише на сцені, але і в повсякденному житті. Для дітей це особливо корисно, оскільки сприяє розвитку творчої уяви, навчає умінню використовувати набуті знання у реальному житті, і допомагає розвивати навички управління жестами, рухом і мімікою, коректно висловлювати свої емоції і почуття.

Метою даної програми є створення умов для творчої самореалізації дітей засобами пантоміми.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань: розвиток психічних процесів (уваги, фантазії, спостережливості, ритмічності), акторської майстерності; загальнофізичне удосконалення тіла; розвиток пластичності його руху та дії; засвоєння специфічної техніки пантоміми.

Навчальна програма передбачає три роки навчання:

початковий рівень (один рік) – 144 години (4 години/тиждень),

основний рівень (один рік) – 216 годин (6 годин/тиждень),

вищий рівень (один рік) – 216 годин (6 годин/тиждень).

Вікова категорія вихованців – діти та учнівська молодь віком від 6 до 16 років.

Перші заняття кожного навчального року є організаційними. На них розглядаються питання дотримання санітарно-гігієнічних норм, виконання вимог правил безпеки, попередження дитячого травматизму, дотримання вимог щодо зовнішнього вигляду, правил поведінки у приміщенні, на вулиці та у громадських місцях.

При проведенні занять кожного з рівнів навчання перед вивченням нового матеріалу вихованці ознайомлюються з його термінологією, методикою виконання та основними помилками, які можуть бути допущені у ході їх засвоєння.

Основними формами навчально-виховної діяльності є колективні, групові та індивідуальні заняття (навчально-тренувальні заняття, індивідуальні заняття,

репетиції, концертні виступи, фестивалі, перегляд театральних вистав та концертів тощо).

Впровадження запропонованої програми спирається на такі основні принципи: наступність, доступність, синтез, наочність, міцність засвоєння знань, індивідуальний підхід, поступовий розвиток природних даних гуртківців, чітка послідовність в оволодінні лексиною і технічними прийомами, систематичність і регулярність занять, цілеспрямованість навчального процесу.

Методами опрацювання навчального матеріалу є:

- словесні: бесіда, розповідь, пояснення, інструктаж;
- наочні: метод ілюстрацій, метод демонстрацій, показу;
- практичні: тренувальні вправи, індивідуальні та творчі завдання;
- репродуктивні: відтворювальні вправи;
- частково-пошукові: виконання за зразком, під керівництвом педагога;
- пояснювально-ілюстративні: демонстрація наочного навчання, організація сприймання, спостереження;
- самостійної роботи;
- стимулювання навчальної діяльності;
- формування пізнавального інтересу: пізнавальні ігри, створення ситуації успіху;
- контролю і самоконтролю.

Залежно від рівня навчання програми передбачається варіативність форм, принципів та методів навчання.

Перевірка та оцінювання знань, умінь та навичок здійснюється під час поточного та підсумкового контролю у формі проведення концертних виступів, відкритих та підсумкових занять. У кінці кожного півріччя проводяться відкриті заняття, а в кінці кожного навчального року – участь в конкурсах, фестивалях.

З метою розвитку і підтримки обдарованих та талановитих вихованців, здобуття ними практичних навичок і для задоволення їхніх потреб у професійному самовизначенні може застосовуватися індивідуальне навчання. Кількісний склад груп, у яких проводиться індивідуальне навчання, становить від одного до п'яти учнів (згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1123 (з132208) від 10.12.2008). Кількість годин на тиждень передбачена в наказі Міністерства освіти і науки України № 676 від 22.07.2008 «Про затвердження Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах системи освіти і науки України».

Пантоміма – мистецтво сценічне, за формою настільки специфічне, що диктує свої умови навчання. Сучасна пантоміма постійно розвивається, збагачується новими напрямками. Методика навчання цьому мистецтву

знаходиться в процесі становлення і вимагає постійного удосконалення. Тому, теми та розподіл годин навчально-тематичного плану програми вказано орієнтовно. За необхідності, в установленому порядку, керівник гуртка може внести зміни до кількості годин, у межах кожної змістової теми. Враховуючи інтереси вихованців, їх кількість у групі, стан матеріально-технічного забезпечення, керівник гуртка може змінювати кількість теоретичних і практичних занять (залежно від того, як швидко та якісно вихованці набувають практичних навичок), а також самостійно обирати один або кілька напрямів роботи основного та вищого рівнів, враховуючи обсяг часу передбаченого навчальними планами.

Початковий рівень, один рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	2	–	2
2	Історія розвитку пантоміми	4	–	4
3	Загальна фізична підготовка	–	24	24
4	Пластика руху та техніка пантоміми	–	42	42
5	Світ уявних предметів та взаємодія з ними	2	20	22
6	Етюдна робота	2	12	14
7	Драматургія пантоміми	–	24	24
8	Екскурсії, конкурси, фестивалі	–	10	10
9	Підсумок	–	2	2
	Разом:	10	134	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців, форма одягу. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

2. Історія розвитку пантоміми (4 год)

Теоретична частина. Поняття пантоміми. Жанрові різновиди пантоміми. Традиції мімічних вистав Стародавньої Греції та античного Риму. Сюжетні

ритуальні танці. Середньовічні містерії. Пантоміми ярмаркових видовищ та скоморошних вистав.

3. Загальна фізична підготовка (24 год)

Практична частина. Загальнорозвиваючі вправи. Спеціальні акробатичні та гімнастичні вправи на гнучкість, координацію, спритність, витривалість; розвиток м'язів плечового поясу та поясу нижніх кінцівок. Вправи на розтягнення м'язів ніг.

4. Пластика руху та техніка пантоміми (42 год)

Практична частина. Локальний рух та локальний блок: комплекс вправ (розслаблення та напруження окремих груп м'язів; усвідомлений рух при контролі раціональної напруги та розслаблення м'язів); рух та блок в одній частині тіла.

Вправи на виконання елементарних дій та процесів (стояти-ходити, лежати-повзати, брати-давати, кидати-ловити, тягнути-штовхати, стрибати-сидіти тощо); імітація трудових та спортивних процесів.

Вправи на розвиток мімічної виразності, розвиток пластичної виразності жесту (сила, ціль і напрямок жесту).

Жест – як дія (значення жестів при передачі невербальної інформації).

5. Світ уявних предметів та взаємодія з ними (22 год)

Теоретична частина. Поняття «фіксована крапка», «фіксований інтервал».

Практична частина. Геометрія уявних предметів («малювання» окремими частинами тіла уявних геометричних фігур у просторі, передача форми та об'єму).

Опанування техніками: «фіксованої крапки», «фіксованого інтервалу», «зображення різноманітності уявних предметів» (передача форми, об'єму, ваги).

Вправи на розвиток музично-слухового сприймання.

6. Етюдна робота (14 год)

Теоретична частина. Поняття мім-етюду. Імпровізація і етюд. Взаємодія суб'єкта та об'єкта.

Практична частина. Виконання етюдів на запропоновані обставини. Виконання етюдів на спілкування з реальним та уявним партнером.

7. Драматургія пантоміми (24 год)

Практична частина. Пошук та відбір матеріалу (етюдів) для створення пантомімічного номеру, робота над музичним оформленням номеру, підготовка костюму, реквізиту, створення сценографії. Грим. Створення маски міма (біла маска).

8. Екскурсії, конкурси, фестивалі (10 год)

Практична частина. Участь в творчих конкурсах, фестивалях, благодійних заходах. Творчі зустрічі з мім-акторами та мистецькими колективами.

9. Підсумок (2 год)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- вимоги до поведінки під час занять;
- поняття пантоміми;
- історію розвитку та жанрові різновиди пантоміми;
- поняття мім-етюду;
- поняття «фіксована крапка», «фіксований інтервал».

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- виконувати правила техніки безпеки на заняттях та під час виступів;
- виконувати спеціальні акробатичні та гімнастичні вправи на гнучкість, координацію;
- імпровізувати під час виконання етюдів;
- застосовувати техніку «нерухомої крапки», «нерухомого інтервалу» під час виконання етюдів.

Вихованці мають набути досвід:

- дотримання правил безпеки під час участі у виховних заходах;
- виконання етюдів на запропоновані обставини;
- концертної діяльності.

Основний рівень, один рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	2	–	2

2	Історія розвитку пантоміми	4	–	4
3	Загальна фізична підготовка	–	10	10
4	Пластика руху та техніка пантоміми	–	30	30
5	Світ уявних предметів та взаємодія з ними	4	36	40
6	Стильові вправи	2	8	10
7	Етюдна робота		20	20
8	Алегорична пантоміма	4	36	40
9	Драматургія пантоміми	4	44	48
10	Екскурсії, конкурси, фестивалі	–	10	10
11	Підсумок	–	2	2
	Разом:	20	196	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Теоретична частина. Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців, форма одягу. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

2. Історія розвитку пантоміми (4 год)

Теоретична частина. Дж. Гримальді, Ж. Б. Дебюро, Ч. Чаплін. Агіттеатр та «Синя Блуза». Етьєн Декру – засновник європейської техніки пантоміми та його учні: Жан Луї Барро та Марсель Марсо.

3. Загальна фізична підготовка (10 год)

Практична частина. Загальнорозвиваючі вправи. Вправи на гнучкість, витривалість, пластичність, зміцнення м'язів поясу нижніх кінцівок. Акробатичні та гімнастичні вправи.

Виконання вправ у різному темпі, з уповільненням та прискоренням, зі зміною темпу та напрямку (швидко-повільно, безперервно-перервано, різко-плавно, вгору-вниз та ін.).

4. Пластика руху та техніка пантоміми (30 год)

Практична частина. Удосконалений комплекс вправ: оволодіння методикою розслаблення та напруження окремих м'язів та груп м'язів, відпрацювання до автоматизму дій.

Вправи на розвиток координації рухів тіла на основі повного володіння окремими м'язами; вправи на координацію рухів, дихання та рівноваги.

Основи «біомеханіки» руху: «імпульс» (місце початку руху та сила енергії), «хвиля» (напрямок руху енергії), виконання вправ.

Пантомімічна гімнастика: нахили «акі», транстації, локомоції, маніпуляції.

Спеціальні вправи на розвиток пластичності рухів.

5. Світ уявних предметів та взаємодія з ними (40 год)

Теоретична частина. Поняття «пам'ять фізичних дій» та «внутрішній монолог». Основи техніки виконання умовних сил взаємодії.

Практична частина. Відбір і обробка рухів, стилізація жестів. Вправи на взаємодію уявних сил міма і перешкод (дія та протидія, етапи переборювання перешкод).

6. Сильові вправи (10 год)

Теоретична частина. Поняття стильових вправ. Стилiзація фізичних дій та процесів.

Практична частина. Класичні стильові вправи та видозміни стильових вправ у залежності від поставленої мети.

Різновиди кроків та стильових переміщень, їзди. Комплекс «опори», «тяги» (вперед-назад, догори-донизу, праворуч-ліворуч тощо).

7. Етюдна робота (20 год)

Теоретична частина. Поняття мiм-етюду. Імпровізація і етюд. Стилiзація об'єкту.

Практична частина. Виконання етюду на запропоновані обставини. Вправи на розвиток музично-слухового сприймання.

8. Алегорична пантоміма (40 год)

Теоретична частина. Поняття «алегорії» та «алегоричної пантоміми». Алегорична мініатюра. Пластичне рішення образу в алегорії. Уявне середовище в алегоричній пантомімі. Створення ілюзії часу і простору в алегоричній пантомімі. Алегоричний персонаж та алегорична ситуація.

Практична частина. Інсценізація пантоміми алегорії (за вибором дітей).

9. Драматургія пантоміми (48 год)

Теоретична частина. Підбір літературного матеріалу, пошук алегоричних образів. Побудова пластичних композицій на розвиток музично-слухового сприймання.

Практична частина. Пластичні імпровізації. Створення пластичної композиції на музичний матеріал. Пластичне рішення образів алегорії. Робота над стильовою єдністю у вирішенні образу.

10. Експерсії, конкурси, фестивали (10 год)

Практична частина. Участь в творчих конкурсах, фестивалях, благодійних заходах. Відвідування концертів, тематичних вистав, художніх виставок. Творчі зустрічі з мім-акторами та мистецькими колективами.

11. Підсумок (2 год)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- вимоги до поведінки під час занять;
- історію розвитку пантоміми;
- основи «біомеханіки» руху;
- поняття «м'язової пам'яті» та «внутрішній монолог»;
- основи техніки виконання умовних сил взаємодії;
- поняття стилізації та стильових вправ.
- поняття «алегорії» та «алегоричної пантоміми»;
- поняття композиції;
- поняття імпровізації.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- виконувати правила техніки безпеки на заняттях та під час виступів;
- виконувати елементарні акробатичні та гімнастичні вправи;
- імпровізувати на запропонований музичний матеріал;
- виконувати фізичні вправи у різному темпі, з уповільненням та прискоренням, зі зміною темпу та напрямку;
- вміти і застосовувати навички роботи з уявними предметами в уявном середовищі (запропоновані обставини);
- знати і вміти виконувати комплекс стильових вправ.

Вихованці мають набути досвід:

- дотримання правил безпеки під час участі у виховних заходах;
- виконання етюдів на запропоновані обставини;
- концертної діяльності.

Вищий рівень, один рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин
---	------	-----------------

з/п		теоретичних	практичних	усього
1	Вступ	2	–	2
2	Історія розвитку пантоміми	4	–	4
3	Загальний фізичний розвиток	–	10	10
4	Пластика руху та техніка пантоміми	–	40	40
5	Основні принципи пантоміми	2	18	20
6	Алегорична пантоміма	2	38	40
7	Мімодрама	2	34	36
8	Драматургія пантоміми	–	52	52
9	Екскурсії, конкурси, фестивалі	–	10	10
10	Підсумок	–	2	2
	Разом:	14	204	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік. Правила поведінки в колективі. Зовнішній вигляд вихованців, форма одягу. Правила техніки безпеки. Організаційні питання.

2. Історія розвитку пантоміми (4 год)

Теоретична частина. Жанрове різноманіття сучасної пантоміми. Пантоміма близького та далекого зарубіжжя: Адам Харіус, Димитрі, Генрік Томашевські, Ладіслав Фіалка.

Майстри пантоміми радянського періоду: Л. Єнгібаров, А. Єлізаров, В. Полунін.

Розвиток пантоміми на Україні.

Теоретико-практичне обґрунтування мистецтва пантоміми. «Система виразності людини» Ф. Дельсарта, «Жива пластика» Е. Жак-Далькроза, Класична школа пантоміми Ентьєна Декру. Дослідники пантоміми другої половини ХХ-початку ХХІ століть.

3. Загальний фізичний розвиток (10 год)

Практична частина. Удосконалення загальнорозвиваючих вправ. Вправи на гнучкість, витривалість, пластичність, зміцнення м'язів поясу верхніх та нижніх кінцівок. Акробатичні та гімнастичні вправи. Якісне відпрацювання комплексу розтяжок.

Розробка індивідуального комплексу прав.

4. Пластика руху та техніка пантоміми (40 год)

Практична частина. Удосконалення системи абстрактних пластичних вправ (тренаж). Відпрацювання вміння виконання вправ на швидкість, технічність та ритмічність, а також вивчення спеціальних вправ для м'язів обличчя, зап'ястя, пальців та стоп.

Вправи на різноманітні види пластичного руху: колючкоподібні, рублячеподібні, хвилеподібні, маятникоподібні, вібрація, техніка «маріонетка» – соло, парне.

Вправи на «опору» (в різних напрямках).

Вправи на розподіл оцінки сил взаємодії міма та перешкоди: «Перешкода перемагає мене», «Я перемагаю перешкоду».

Вправи на зображення «уявних світів» з великою кількістю уявних перешкод: в кімнаті, на кухні, в майстерні, на стадіоні, в космічному кораблі тощо.

5. Основні принципи класичної пантоміми (20 год)

Теоретична частина. Поняття ідентифікації. Види ідентифікації: часткова, повна; групова.

Практична частина. Відпрацювання прийомів пантоміми: трансформація образу (створення одним актором послідовно кількох образів та відносин між ними); концентрація простору та часу, мономім (відтворення мім-актором сюжету за допомогою видів ідентифікації, прийомів концентрації часу та простору).

6. Алегорична пантоміма (40 год)

Теоретична частина. Поняття алегорії. Алегоричний персонаж і алегорична ситуація. Рослинний і тваринний світ, як алегоричні персонажі.

Практична частина. Вправи на взаємодію алегоричних персонажів. Інсценізація пантоміми – алегорії / байки / (за вибором керівника).

7. Мімодрама (36 год)

Теоретична частина. Поняття мімодрами. Ілюзія часу та простору в мімодрамі.

Практична частина. Вправи на відпрацювання навичок дії у пластичному етюді мімодрами. Етюди на пошук індивідуальної пластичної характеристики образу мімодрами. Підбір гриму згідно вибраного образу (маска міма).

Постановка мімодрами.

8. Драматургія пантоміми (52 год)

Практична частина. Відбір матеріалу для створення концертних номерів пантоміми.

Розробка сценарію пантоміми, підбір музичного оформлення, костюмів, реквізиту сценографії тощо.

Підбір акторів, розподіл за мізансценами, відпрацювання етюдів, робота над пластикою образів. Проведення репетицій.

9. Екскурсії, конкурси, фестивалі (10 год)

Практична частина. Участь в творчих конкурсах, фестивалях, благодійних заходах. Відвідування концертів, тематичних вистав, художніх виставок. Творчі зустрічі з акторами пантоміми та мистецькими колективами.

10. Підсумок (2 год)

Підведення підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- жанрове різноманіття сучасної пантоміми;
- систему пластично-технічних вправ (тренаж);
- поняття принципів і прийомів сучасного мистецтва пантоміми;
- принципи стильової єдності у передачі образу;
- поняття алегоричного персонажу і алегоричної ситуації;
- поняття мімодрами.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- розрізняти види сценічного мистецтва;
- передавати індивідуальну пластичну характеристику образу.

Вихованці мають набути досвід:

- вільного володіння мовою тіла;
- дотримання правил безпеки під час участі у виховних заходах;
- концертної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бесіди про танець. Методична розробка на допомогу керівникам хореографічних колективів шкіл та позашкільних установ. / К.: ІЗМН, 1996.
2. Комплексна програма пошуку і виховання обдарованих дітей та молоді «Творча обдарованість», /Інф. збірник МОН України, 1992. - №3.
3. Концепція естетичного виховання учнівської молоді. / Інф. Збірник МОН України, 1992. - №5.

4. Лакомов В. Поезія рухів у формуванні особистості // Молода гвардія. - 1983. - 4 грудня.
5. Маркова Елена. Современная зарубежная пантомима. La mime. /Елена Викторовна Маркова. - М.: Искусство, 1985. - 191 с. - 15 л. ил.
6. Маркова Е. Уроки пантомимы: Учебное пособие. - СПб.: Издательство < Планета музыки > , 2012.
7. Програма художньо-комплексних занять у групах дітей дошкільного віку для шкіл мистецтв і позашкільних закладів. Укл. Тараканова А.П., Жуковська В.Ф./ К.: ІСДО, 1995.
8. Программа для театральных вузов «Сценическое движение». /Москва, 1984.
9. Програма по спеціалізації «Пантоміма» /КДУЕЦМ. Київ, 1994.
10. Станіславський К.С. Работа актера над собой.
11. Ужвенко Н.Я Скрыбина Н.С. / Пантоміма у питаннях та відповідях./ Київ, 2013.